

KÖZSÉGÜNK MÚLTJÁRÓL

Községünk múltjáról szóló alábbiakban olvasható vázlatos visszatekintést néhány általam felkeresett régi pakonyi család tagjának elbeszélése, emlékei és tudomása alapján állítottam össze, amiért ehelyütt is köszönetet mondok.

Térségünk már a honfoglalás előtt is lakott volt. A neolitikumtól a kései avarkorig egymást sűrűn követték a különböző népcsoportok, akik leginkább ugyanazokon a dombokon ütötték fel szállásukat. A bronzkori szkíta, avar és magyar sírok mutatják, hogy a temetők is egymásra rétegződtek. A falu határát gyakran a Duna illetve holtágainak akkori szeszélyes kanyargása szabta meg.

Régióink 904-ben került az Árpádok fennhatósága alá, lakói földműveléssel, külterjes állattartással foglalkoztak. Felsőpakonyon, Ócsán, Pótharaszton, Dabason, Gyónon végzett ásatások bizonyítják a X-XI. századi falvak létezését. A tatárjárásnak tragikus következményei voltak, a falvak elpusztultak, a lakosság a mocsarakba menekült. Az élet lassan normalizálódott, a második tatárjárás idején a falvak többsége már ismét lakott. Kialakulnak a vármegyék, Pest megye nevét először egy 1255-ben, majd később egy 1275-ben kelt oklevélben említik. Az 1467 március 5.-én tartott megyegyűlésen, ahol maga Mátyás király elnökölt - akadt helybéli is - Pakonyi Domonkos.

Írásos és régészeti emlékek alapján a terület folyamatosan lakottnak tekinthető egészen a török hódoltságig. 1541-ig állt fenn a település temploma és saját plébánosa is volt. A falu végleges pusztulásáról nincsen pontos adat, de 1546 után a defterek összeírásában már mint puszt szerepel. A későbbiekben a területet legelőként hasznosítják. A vidék, mintegy 2700 holdnyi terület a Dégenfeld grófok, nevezetesen Dégenfeld-Schonburg Ferdinánd, Ottó és Klára tulajdonába kerül.

Beszélgetőtársaim visszaemlékezéseiből kiderült, hogy először a mai külterületnek ismert rész kezdett betelepülni, elsőként költöztek ide 1929-ben a Molnár, Nagy, Mag, Kocsis, Soós, Siska, Prokopczy, Fitos családok, földet vettek, tanyát építettek. Leszármazóik mai is községünk lakói.

A gyerekek először az ún. Schulcz - iskolába jártak, mely özv. Schlucz Antalné házában lett kialakítva. Később id. Molnár Elek által adományozott területen, a gazdák összeadott pénzéből megépült, ún. gazdaköri iskolában tanulhattak. A tanítás két tanteremben történt, egyikben az alsó, a másikban pedig a felső tagozatosok tanulhattak, olyan kiváló tanárokkal, mint Ademek Mária, Kaszab Vilmos. A gazdaköri iskola 1962-ben még bizonyíthatóan működött, s helyileg a mai honvédségi bejáróval szemközt kb. 200 méterre a Kőrösi út felé volt található.

Itt volt a Molnár házban a tanítói lakás s egy kicsit arrébb, egy udvarban a tejátvevő is.

Az iskola udvarán állították fel a haranglábat, mely később Kocsis Kálmán tanyájára került, ahol az egyik helyiség adott helyet a miséknek éveken át. A harang ma az 1994. október 22-én felszentelt katolikus templomban található. Jól példázza az akkor itt élő emberek összetartozását és áldozatvállalását, hogy a harangra is úgy gyűjtötték, adták össze a pénzt.

A tanyavilág lakói kezdetben a Kőrösi úton lévő, ma Jóbarátok kocsmája néven ismert Schulcz – később Sári – kocsmában mulathattak, szórakozhattak, s a vendéglő előtti részen rendezték meg a búcsút is szeptember első vasárnapján.

A 40-es évektől a központ a Dégenfeld-kastélyhoz közel, ma is TSZ-majorként ismert részen volt. A korábbi intézőlakásból részben községháza, részben posta lett, de ide járt ki az orvos is Gyálról minden héten egy alkalommal rendelni.

A korábbi uradalmi cselédházak számos családnak szolgáltak otthonul. A visszaemlékezések szerint a borítékokon a postai címzés a következő volt: Felsőpakony-Pusztá, de találkozhattunk „Holland-telep” megnevezéssel is.

A település első választott vezetője az 1949-50-es években Nagy Sándor bíró volt, akinek családja és ő maga is a múltban is és ma is köztisztviselőnek és közmegbecsülésnek örvend.

Nagy Sándor fia annak a Nagy János gazdának, aki elsők között érkezett és telepedett le családjával Felsőpakonyon, s aki birtokából területet adott temető céljára.

Nagy Sándor hivatali ideje alatt épült településünk egyetlen „köves útja”, ún. makadám útként. A falu vezetésében a bírót Huszár János követte, aki az 1947-ben községgé nyilvánított település tanácsának dolgozója, majd vezetője volt 11 éven át. Kézbesítőként kezdte, később ügyintéző, majd az államigazgatási iskola elvégzését követően VB-titkárként, illetve tanácsadóként dolgozott. Szerette a települést, a falu lakói közülük valóként fogadták el. Nagy álma a falu villamosítása volt, amit megterveztetett és elindított. Ebben a nagyszerű munkában legfőbb segítőtársa Hegedűs Mihály bácsi volt.

A visszaemlékezések szerint a falu jelenlegi területének parcellázására 1938-ban a Magyar-Hollandi Bank által került sor, amely itt kertvárost akart kialakítani. Létrehozta a telkeket, fákat ültetett, az utcákat salakkal borítottatta. A bank számításait alátámasztani látszott a főváros közelsége, valamint az, hogy a település ekkor már vasúti megállóhellyel is rendelkezett. Fontos lépés volt ez, hiszen a 30-as évek első felében még nem állt itt meg a vonat, s aki Pest felé akart utazni, annak Gyálra kellett gyalogolnia, hogy vonatra szállhasson. A fővárost Lajosmizsével összekötő vonalrész 1889. július 8-án helyezte üzembe a Budapest - Lajosmizsei Helyérdekű Vasúttársaság.

A bank haszonnal kecsegtető vállalkozását azonban megghiúsította a háború, igyekezett mielőbb túladni a telkeken, s olcsón, sőt részletre kezdte azokat árusítani.

Konkoly Miklósné tanítónő jóvoltából birtokomba van az az adásvételi szerződés, miszerint a Dégenfeld grófok 1748 arany pengőért értékesítenek egy 200 négyszögöl területű telket. De adatom van arról is, hogy már 1939-ben álltak itt házak, s születtek ide gyerekek.

Községünk fokozatosan települt be, részint a tanyákról jöttek be, másrészt pedig a főváros közelsége, a munkalehetőség vonzotta ide az embereket.

A községháza, a posta, a bolt azonban továbbra is a TSZ-majorban volt. Sőt, odajártak szórakozni a kastélyba, ott rendezték meg az ünnepeket, de ott voltak az arató, szüreti stb. bálók is.

Átmenetileg a mai Iskola utca 18. szám alatt működött iskola, mindaddig, amíg a gyerekek a mai futballpályán lévő iskolában nem tanulhattak. Ez az épület 1968-ig adott otthont a gyerekeknek, ekkor került ugyanis átadásra a ma is használt, azóta már jelentősen bővített általános iskola.

A község két iskolát tartott fenn, s mint elmondták nekem, bizonyos értelemben rivalizálás folyt a két intézmény között, hogy hol jobb a tanulmányi eredmény, milyen az összeállított műsor színvonala, melyet a tanulók ünnepi alkalmakkor a kastélyban mutattak be.

Cseh Sándor első tanácselnöksége idején, 1959-ben kötötték be a villanyt. Először a major kapott áramot, a nagy jelentőségű eseményt ünnepség, műsor a falu néptánc-csoportjának bemutatója kísérte, labdarúgó mérkőzést játszott egymással az akkor sárga-kék szerelésben pályára lépő pakonyi csapat illetve az Elektromos Művek csapata.

Cseh Sándor még a háború előtt költözött a faluba, s lakott itt haláláig családjával. A faluért való tenni akarását, tettvágát nem törték meg a sorozatos családi tragédiák sem. Nevéhez fűződik a villamosításon túl a ravatalozó felépítése is. A munkából ő maga is tevékenyen kivette a részét, számtalan – társadalmi munkában dolgozó– falulakóval együtt.

A község 1959-et követően fokozatosan kapott áramot, először a mostani Klubkönyvtárnál lévő transzformátor állomástól kiindulva a sűrűbben lakott, vasút felé eső utcákat villamosították. Voltak olyan részek is, ahová csak 1971-ben ért el a villamosítás, így ebben az évben kapott csak áramot az az utca is ahol jómagam is laktam, s addig bizony petróleum lámpával világítottunk.

Az első televíziók egyike a már említett kastély klubszobájában volt, ahol havonta egy-két alkalommal filmvetítésre is sor került. A faluban idősebb Bakota Jánoséknál volt az első televízió, ahol egy-egy film vagy futballmérkőzés alkalmával egész kis tömeg gyűlhetett össze.

A község történetében újabb mérföldkövet jelentett Cseh Sándor második tanácselnöksége.

Hivatali működésének 1960-tól 1970-ig terjedő 10 éve alatt óriási fejlődés következett be, köszönhetően rendkívüli munkabírásának, s annak, hogy a falu érdekében nem ismert lehetetlent, mint mondták: „addig talpalt”, míg erőfeszítéseit siker nem koronázta.

Hosszú ideig a VB titkárral ketten intézték a falu ügyeit, de őt – lévén helybéli – az emberek munkaidő után, szombaton, vasárnap, ünnepnapokon is keresték ügyes-bajos dolgaikkal, s Cseh Sándor mindig a rendelkezésükre állt és segített. Elnöksége idején épült és került átadásra az öt tantermes általános iskola, a Rákóczi utcában lévő szolgálati lakás, a könyvtár, a posta, az orvosi rendelő, a társasház, az óvoda és egy nagy vegyesbolt, amire már óriási igény mutatkozott, hiszen addig az emberek a majorban, később pedig a most csak „piros boltnak” nevezett üzlet udvarán lévő, a közelmúltban lebontott, kb. 5x5 méteres, ún. Madarász-boltban vásárolhattak.

Érdekességként megemlítem, hogy a gyerekek cukorkát, apró csokit a „Cukros Pista bácsinak” nevezett idős embertől vehettek, aki kis kosarával járta a tanyákat, később a falu utcáit, s darabra árulta a ma karamellának, fruttinak ismert édességet.

Az 1947-ben még hatszáz lakosú, elszórtan, „bokrokban” lakott településből 1968-ra 1300 főt számláló község lett, évente 30-40 új épülő házzal. Cseh Sándor hivatali működése alatt családi házából került kialakításra az akkor tanács házként, ma pedig Polgármesteri Hivatalként működő épület. A község 1967-70 körül önálló orvost kapott. Dr. Németh Ilma a mai csecsemő tanácsadóban kezdte meg a rendelést.

A tanácselnök munkáját nagy mértékben és jelentősen támogatta, segítette Matusek Rudolf, a mai általános iskola első igazgatója, aki befolyását és kapcsolatait a falu fejlődése érdekében használta fel.

A község fejlődését nagymértékben előmozdította az 1966-tól Bukodi Boldizsár által vezetett Új Élet Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, valamint a TSZ mellékküzemágaként induló, majd önállóvá váló, dr. Mandula Sándor által vezetett TESZÖV, későbbi nevén GÉPSZEV RT. Segítségére voltak a falu vezetésének, többek között az óvoda, az orvosi rendelő, a klubkönyvtár építésében is, de anyagi támogatást nyújtottak az általános iskolának, költségvetésükben pénzt különítettek el a klubkönyvtár javára könyvvásárlásra.

Községünket 1971. január 1-én Gyálhoz csatolták. Felsőpakonyon kirendeltség, elöljáróság működött, ahol az ügyintézés hosszú évekig Versegi-Molnár Tibor látta el.

A Gyál Nagyközségi Közös Tanács irányítása alatt eltöltött majd' 20 esztendő alatt bővítették az óvodát, az iskolát, a klubkönyvtárat, két új szolgálati lakást építettek, ezidőtájt épült a tornaterem, s aszfaltozták a hátsó iskolaudvart, befejezték a korábban elkezdett orvosi rendelőt és lakást.

A falu lakóiból szerveződött Mandátum Érdekképviselői Kör kezdeményezésére 1990. tavaszán, az országgyűlési választásokkal egy időben megtartott népszavazáson a falu lakói az önállóság mellett döntöttek.

Az 1990. szeptember 30-án megtartott helyhatósági választásokon, az azóta már három ciklusban is irányító szerepet betöltő Sztancs János lett a polgármester, s megalakult a 9 főből álló képviselőtestület. Kinevezésre került Dr. Kovács Sándor személyében a falu első jegyzője is.

Az önállóság eltelt 10 esztendeje alatt megvalósult a gázprogram, kiépítésre került a kábeltelevíziós és telefonhálózat, az egészséges, vezetékes ivóvízhálózat, majd pedig, Ócsa-Inárcs-Felsőpakony közös beruházásában, Felsőpakony irányításával kivitelezésre került a szennyvízhálózat és a szennyvíztisztító mű.

Ezen időszak végére – a megnövekedett igények kielégítésére történt telekosztásoknak köszönhetően – a településen 1000 ingatlanon közel 2900 lakos él.

Bővítésre került a polgármesteri hivatal épülete is, új aszfaltréteget kapott a bekötőút. Megkezdte működését a gyógyszerzsoba, a fogorvosi rendelő, és az önkormányzat által biztosított területen a régi tűzoltó szertár helyén a takarékszövetkezet. A Petőfi téren egy szépen rendezett park és kopjafa került átadásra.

Elmondhatjuk, hogy a falu községgé nyilvánítása óta, sőt már azt megelőzően is, nagy utat tett meg és jelentős fejlődésen ment keresztül, köszönhetően az itt lakó emberek odaadó és környezetükért tenni akaró munkájának, valamint azon vezetőinek, akik mindig és mindenkor a község boldogulását tartották szem előtt és mindennél előbbre valónak.

Felsőpakony, 2000. augusztus 18.

Fitosné Dr. Mózsik Gyöngyi